

Pospíšil, Ivo

Morálka a literatura: objevy a úskalí

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2007, vol. 56, iss. X10, pp. 196-197

ISBN 978-80-210-4274-2

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103072>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nosti a představil folkloristickou činnost Tilleho, který proslul především jako folklórní komparatista se zaměřením na pohádky a pověsti. **Nikolina Prokopjeva** informovala o současném bulharském skladateli a etnomuzikologovi Nikolaji Kaufmanovi – o jeho sběratelské a komparatistické činnosti a zájmu o proměny písní bulharských vystěhovalců. Obrysy činnosti Poláka Jana Michala Rozwadowského připomněli **Mariusz Patelski** a **Joanna Maksym Benzew** z domácí univerzity.

Měrčin Völkel z Lužickosrbské matice referoval o lužickosrbských tématech v literárním díle bulharského spisovatele Kířila Christova inspirované Lužici, které vzniklo po cestách v letech 1906–07 a 1922. Vliv na lužickou tematiku v tvorbě K. Christova měl mj. český sorabista Josef Páta. Ten je slavistické veřejnosti znám především jako badatel, který se zabýval lužickosrbským jazykem. Opomíjený fakt, že v Pátově sorabistické činnosti hrál značnou úlohu také zájem o hudbu, připomenulo vystoupení **Viktora Velka** z Ústavu hudební vědy FF MU – Páta organizoval v Praze lužickosrbské hudební večery, na nichž zněly především skladby Bjarnata Krawce, překládal texty o lužickosrbské hudbě a několik hudebních statí sám napsal.

Pracovnice Muzikologického ústavu Srbské akademie věd **Danka Laji-Mihajlović**, pojímající filologii v širokém kontextu a řadící do oblasti svého zájmu i lidovou slovesnost, hovořila o Vukovi Karadžičovi a především o výzkumech epických písní jeho pokračovatele Matije Murka. Zdůraznila, že jako první na srbském teritoriu používal precizních zápisů, které obsahovaly i slovní popis způsobu interpretace, což umožňuje vytvoření typologie regionálních odlišností, která písňový materiál nesytematizuje pouze na základě vnitřní struktury těchto hudebně-textových útvarů.

Zájem česko-viděnského slavisty Josefa Karáska o písemnictví a kulturu Lužických Srbů reflektoval **Marcel Černý** ze Slovanského ústavu AV ČR. Zdůraznil zejména Karáskovu spolupráci s Arnoštem Mukou při posuzování Mukovy dolnosrbské mluvnice. Výsledky svého bádání tiskl Karásek zejména ve Slovanském přehledu. Tento

časopis založil a redigoval Adolf Černý, o kterém poutavě referoval **Petr Kaleta** z Masarykova ústavu AV ČR. Shrnul genezi mnohostranných zájmů Černého o lužickosrbský národopis (od lidové písně přes mytologii a zvykosloví až po materiální kulturu) a jeho takřka celoživotní náklonnost ke kultuře Lužických Srbů. Třicet ročníků bratislavského sborníku *Ethnologica Slovaca et Slavica*, který je významnou publikační platformou etnologů, kteří se zabývají problematikou slovanských národů, představila jeho výkonná redaktorka **Magda Paríková** z Univerzity Komenského v Bratislavě.

Zkrácený druhý jednací den konference ovládl až na jednu výjimku domácí referenti. **Zbigniew Kościów** hovořil o polských epizodách v tvorbě lužickosrbského skladatele Jurije Pilka; podotkl, že jeho tvorba má řadu styčných bodů s dílem Fryderika Chopina. **Kornelia Lach** představila kulturně-osvětovou a společensko-politickou práci Josefa Hlubka na moravsko-slezském pohraničí, **Krzysztof Sznotala** zevrubně analyzoval vědecká východiska Jana Czekanowského a vliv jeho badatelských výsledků na teorii geneze Slovanů popsanou ve studii *Etnogeneze národů Evropy* Wojciecha Kóčky. **Piotr Palys** obsírně představil zrod knihy Wilhelma Boguslawského *Nárys dějin Lužických Srbů*, která je polemikou s německou teorií germánské vyšší rasy a naopak staví Lužické Srby pro jejich morální a intelektuální kvality nad Germány. **Měrko Šolta** ve svém příspěvku hovořil o slovanském osídlení středověkého Budyšina.

Významné výročí Ludvíka Kuby prošlo na našem území takřka bez povšimnutí. Žádná česká instituce bohužel neuspořádala na domácí půdě významnější vědecké setkání. Podobnou situaci jsme zažili v roce 2003, kdy uplynulo sto čtyřicet let od Kubova narození a kdy se jediné mezinárodní vědecké sympóziium konalo v lužickosrbském Budyšině. Opolská konference byla zdařilým uctěním památky tohoto stále ještě nedoceneného českého badatele. Měla však jednu zásadní slabinu: účastníci neměli vůbec prostor pro diskusi, proto se o přednesených příspěvcích debatovalo pouze v kuloárech.

Petr Ch. Kalina, Agnieszka Szafranska

MORÁLKA A LITERATURA: OBJEVY A ÚSKALÍ

Jako výstup grantového projektu *Reflexie morálky na Slovensku* vychází rozsáhlý sborník **Vasil Gluchman a kolektiv: Morálka minulosti z pohľadu súčasnosti (Slovensko v európskom a svetovom kontexte konca 19. storočia a prvej polovice 20.**

storočia), Acta Universitatis Philosophicae Universitatis Prešoviensis, Prešov 2006, 402 s., který nese všechny znaky komplexního bádání, jeho úspěchů i úskalí. Kromě úvodní partie, pod níž se podepsal hlavní autor Vasil Gluchman a Viera Bilasová

(připomínáme její společnou edici knihy s Vierou Žemberovou *Z prientikov filozofie, etiky a literatúry. Vzťahové a interpretačné súvislosti*. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Prešov 2005; viz naši rec.: *Návrat etiky a filozofie do literárněvědného bádání*, in: Slavica Litteraria, X 9, 2006, s. 329), najdeme v něm evropské kontexty problému z hlediska filozofie, kam přispěli mj. František Mihina a Olga Sisáková, filozofické reflexe slovenské situace (mj. Rudolf Dupkala, Vasil Gluchman, Petr Jemelka), literární a estetické reflexe morálky (mj. Viera Žemberová, Andrej Antoňák, Jozef Sipko) a další kontemplace, např. sociální, politické a genderové (o alkoholismu – V. Gluchman, problém pohlaví – Ondrej Tomovčík aj.).

Kromě slovenských badatelů, především z Prešovské univerzity, ale také z Nitry, Košic, Bratislavy, Martina a z jednoho gymnázia, na sborníku participovali také Poláci (Krakov, Varšava) a jeden Čech z Moravy (Petr Jemelka z PedF Masarykovy univerzity v Brně).

Jisté problémy a úskalí ve vztahu, který nás zajímá nejvíce – tedy k literatuře – lze spatřovat již v úvodní studii: je to samo východisko, tj. pohled na morálku minulosti z pozice současnosti, a také delikátnost relace etiky, resp. morálky, a literatury jako projevu estetických kategorií. Nabízí se ovšem jednoduchý postup chápat literaturu jako reflexní plochu a vybírat z ní to, co se týká morálky, jako izolované droby. To však zase protřečí nedělitelné spojitosti etiky a estetiky – víme, že zejména filozofové a ještě více historici mají tendence nahlížet krásnou literaturu jen jako zásobárnu verifikací jejich vlastních tezí (vzpomeňme např. sociologické a sociálně politické přístupy od 19. století). Sporná je také teze o jakési neměnnosti morálních problémů (stále se kritizuje, že společnost žije v morálním úpadku, ale ona přesto kvete; tedy jako by morální úpadek byl jen relativní a vyplýval jen z pokřiveného zrcadla vidění starších generací). Nutno však připustit, že existují momenty, kdy krize morálky vedla a vede ke

krizi celé společnosti, k převratovým situacím a nutnosti radikální obnovy; to se přece nejednou stalo.

Dále vybírám jen několik studií, které k našemu užšímu tématu morálky a literatury mají relevantní vztah. F. Mihina se ve své úvaze dotýká i známého rozdílu mezi filozofií a filozofováním (to je typické zejména pro malé národy, jejichž filozofie nevytvořily velké systémy, ale možná pro všechny Slovany); v této souvislosti by se hodilo uvést památnou větu V. G. Bělinského: „Ja švachovat v filosofii, no ne v ljubvi k nej: v ljubvi k nej ja silěn.“ Jistá literárnost filozofie v duchu prešovské a brněnské školy je patrná ve statích R. Dupkaly (etika ve filozofii na Slovensku v první polovině 20. století) a P. Gažíka (o S. Š. Osuském) či D. Hajka (o V. Šrobárovi). Zevrubně se morálkou a literaturou zabývá J. Sošková, V. Bilasová a V. Žemberová zkoumají etiku ve strategii prozaického textu na díle G. Vámoše, V. Žemberová se pak zabývá vysokým a nízkým v etice slovenské prózy. Rusistický je příspěvek A. Antoňáka založený na známé ruské opozici „pravda – istina“ ve sborníku Vechi (1909), dobře, i když těžce se čte stať L. Guziho o morálce ruských čekistů (hodí se jen dodat, že spisovatelé nebyli, jak to vypadá, bez viny; řada z nich byli přímo čekisté a aktivně se na teroru rudém proti teroru bílému podílela). Jozef Sipko se sarkasmem jemu vlastním líčí morálku v tisku před světovými válkami s úvodní legendární historkou o novinové reflexi Napoleonova návratu z Elby: „V používání jazyka mocenskými strukturami sa v podstate nič nezmenilo ani v našej dobe.“ (s. 273).

Svazek je obsažný, víceaspektový, ale značně rozbíhavý; jeho ohnisko se hledá jen těžce. V obecné rovině setrvává tam, odkud etika jako vědecká disciplína vzešla – ve filozofii; barvitá faktografie se však spíše opírá o personalistické medailony a doklady z krásné literatury. Inu zabývat se metodologicky čistě a promyšleně reflexemi etiky a morálky obecně a z pohledu současnosti zvláště není lehké.

Ivo Pospíšil

WORKSHOP ŽÁNRY ŽIVÉ, MRTVÉ, REVITALIZOVANÉ

V posledních dvou červnových dnech roku 2006 se v Opavě sešli badatelé domácí i zahraniční na společném literárněvědném workshopu. Výsledky snažení jednotlivých účastníků „pracovní dílny“, myšlenkově spojených nebo si metodicky a přístupem k literárnímu textu velice blízkých, soustředěje nyní sborník, který stejně jako workshop je součástí

projektu GAAV ČR *Žánrové metamorfózy v středoevropských souvislostech / The Genre Metamorphoses in Central European Context* (registrační číslo A9189301), jehož nositelem je Slezská univerzita v Opavě a hlavním řešitelem Libor Pavera. Setkání se zúčastnili literární badatelé z českých literárněvědných pracovišť, nechyběli ani jejich kolegové